

בארות המים

י"ז ע"א

לבוד (א)

(א) בשבת (ה א) איתא דמחייבין משום הולאה צפחות מג' לקרקע
מכח דין לצוד, וכן שם (ז א) דתל פחות מג' טפחים חשיב
כרה"ר לחיוב הולאה יעו"ש.

(ב) בעירוובין (כה א) קרפף יותר מצית סאתים שלא הוקף לדירה כו'
הרחיק מן הכותל פחות משלושה לא הועיל כו' יעוין עוד שם.

(ג) לקמן (יה א) פרכי' דנימא אמאי לא אמרי' לצוד בטומאה ומשני
דשאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו, ומשמע דבלא"ה
הוי אמרינן לצוד אף להחמיר (ועוין להלן בד' הרמ"א).

(ד) בשבת (קלח ז) ובעירוובין (קב א) כילת חתנים מותר לפורקה
ולנטותה בשבת כו' לא אמרן אלא שאין צפחות משלשה
סמוך לגג טפח אבל יש צפחות משלשה סמוך לגג טפח אסור כו'.

(ה) עוד עמדו האחרו', דכל מחינה המועלת מדין לצוד הרי ודאי
מועלת אף לחייב הזורק לתוכה, והא הוי לצוד להחמיר.

והעמק ברכה (סוכה ס"י יח) ועוד אחרו' תירלו בזה, דתרי דיני לצוד
איכא, האחד דין לצוד דכל התורה כולה, דכל פחות מג'
טפחים חשיבין לצ' הדברים כסמוכים זה לזה, והצ' דין לצוד שנאמר
במחילות, דכל אויר במחינה פחות מג' טפחים נידון כסתום
[וכדאיתא לעיל (ו ז) דהלכתא דמחינן אתיא לגוד לצוד ודופן
עקומה] (ועוין בהע' הראיות לזה"ה).

ועפ"ז ביארו האחרו', דכל יסוד התוס' דלא אמרינן לצוד להחמיר
היינו רק בדין לצוד דמחילות, אך בדין לצוד דכל התורה כולה
ליכא חילוק בין להקל לבין להחמיר.

אלא דאכתי לא נתיישב בזה דין מצוי שרצפו בלחיים, וכתבו האחרו'
דעיקר גדר הדין לא תלי בחומר וקולא, אלא דדין לצוד נאמר
רק לאשוויי מחינה ולא לפסול מחינה, ולהכי התם דהנידון לאשוויי
מחינה אמרי' לצוד, ואף דאיכא בזה חומר.

דרך נוספת בזה - לכאורה יתכן לבאר בנוסח אחר, דבאמת ליכא
חילוק בין הנך תרי דיני לצוד, אלא דעיקר כלל דתוס' היינו
דין לצוד מהני רק לאשוויי דין, ולהכי דין לצוד מהני לאשוויי
מחינה, אף דלולי דין לצוד לא חשיבא מחינה, וכן דין לצוד מהני
לאשוויי לתל פחות מג"ט כרשות הרבים, וכן דין לצוד מהני לאשוויי
לכילה דין אהל, אולם הא דסכך פסול פוסל בארבעה, לא הוי דין
"חיוציי", אלא העדר הכשר גרידא, דסכך פסול ארבעה גורם העדר

מה אילו איכא סכך פסול פחות מארבעה ואויר פחות
משלושה מאי כשרה כו' - מבואר בגמ' דהיכא דאיכא פחות
מארבעה סכך פסול ובנדו פחות מג' אויר ודאי דלא מטרפי כיון
דלא שוו שיעורייהו, והתוס' דנו עוד בתרי אנפי, האחד היכא דאיכא
צ' טפחים סכך פסול מלד אחד וטפח סכך פסול מלד שני וציניהם צ'
טפחים אויר, אי אמרי' דמדין לצוד חשיב כד' טפחים סכך פסול,
ובזה כתבו תוס' דפשיטא דכשר, דלא אמרינן לצוד להחמיר, ולריך
ביאור גדר הך דינא, וכן האחרו' תמהו בזה מכמה דוכתי.

אך עוד דנו התוס', בגוונא דאיכא צ' טפחים סכך פסול מלד זה וצ'
טפחים סכך פסול מלד זה וצ' טפחים אויר ציניהם, ובזה נסתפקו
תוס' מי נימא דכיון דליכא ג' טפחים הפסק מטטרפיין לפסול או
דילמא כיון דאויר מפסיק ציניהם לא מטטרפי, וצ"ב נידון התוס',
ועוד תמהו האחרו' דהיאך יתכן להכשיר, והא בפשוטו כל היכא
דאיכא אויר פחות מג"ט ע"כ צעינן לדין לצוד להכשיר, ואם נדון
לצוד הרי איכא סכך פסול ד' טפחים.

בביאור דברי תוס' דלא אמרינן לבוד להחמיר - מבואר בתוס'
דהיכא דליכא ד' טפחים בלא האויר ודאי דכשרה, ולא
אמרי' דע"י לצוד חשיב ד' טפחים סכך פסול, ד'אין האויר משלימו
לארבעה צמה שחושבו כסתום מחמת לצוד דלא אמרינן לצוד
להחמיר, והנה מלכד דלריך ביאור עיקר גדר החילוק בין להחמיר
לבין להקל, עוד תמהו האחרו' מדוכתי טובא דמצינו לכא' דאמרינן
לצוד להחמיר.

ובעיקר הנידון כבר עמד הרשב"א בעירוובין (טו ז) דלידד תחילה
לדון דלא אמרינן לצוד להחמיר (ועוין דאמרי' בזה אף תרתי
דסתרי דחשדין ליה כלצוד להקל ולא להחמיר יעו"ש) אך שוב הדר ביה
דבעירוובין (טז ז) איתא דמצוי שרצפו בלחיים ד' אמות צפחות משיעור
לצוד הו"ל מצוי ולריך לחי אחר להתירו, אלמא דאף להחמיר אמרי'
לצוד [ו"ל הרשב"א שם, אח"כ חזרתי וראיתי דאפילו להחמיר
אמרינן לצוד במצוי שרצפו בלחיים ולפיכך התירו הרשון
עיקר עכ"ל].

והאחרו' הוכיחו עוד מכמה וכמה דוכתי דאמרינן לצוד
אף להחמיר:

^א האחרו' הוכיחו כן מסוגיא דלקמן (יח א) דפליגי רב אחא ורבינא אי יש לצוד באמצע (בגג הסוכה) או רק מן הצד (בדפנות או סמוך להן) והרי בדין לצוד דכל התורה כולה
ודאי דליכא חילוק בזה, אלא ע"כ דהנידון התם בדין לצוד דמחילות.

עוד הביאו האחרו' דמבואר כן בסוגיא דשבת (ח א) דלרך הרמב"ן והרשב"א שם, דדין לצוד דעלמא אמרי' אף בכלים, אך דין לצוד דמחילות לא אמרי' בכלים יעו"ש.

הכשר, וזוה ל"ש דיחול דין לצוד, דליכא הכא דין כלל, והלכתא דלצוד שייכא רק לאשוויי דין [ונאמר זזה דצכל דיני התורה, פחות מג' אינו מגרע, וחיייל זזה דין התורה, וכגון דין מחילה ודין רה"ר ודין אהל, אך ד"ט דסכך פסול לא הוי דין חיוצי וכנ"ל].

ויעוין עוד מה שיתבאר להלן בספק התוס'.

בדברי הרמ"א - כתב הרמ"א (יו"ד סי' שע"א ס"ד) וז"ל שני גגין שאין נוגעין זה בזה אף על פי שאין ביניהם רק פחות משלושה לא הוי חיבור לטומאה דלא אמרינן לצוד להחמיר עכ"ל, ויעוין עוד בדרכי משה (סי' תקצ) דנקט דליכא איסור אהל בשולחן שאין מחילותיו מגיעות לארץ, ואף דמחילותיו סמוכות לארץ בפחות מג' טפחים, ומשום דלא אמרינן לצוד להחמיר, וזיין לדברי הר"ש (סי' לג) והטור (ס"ס תרלז) דכתבו כדברי התוס' בסוגין, וכן זיין לסוגיא דלקמן (יח"א) דלא אמרינן לצוד בטומאה.

והמגן אברהם (סי' תקצ סק"ט) השיג ע"ד הרמ"א, דאדרבה בסוגיא דלקמן (יח"א) מבואר דהא דלא אמרי' לצוד בטומאה היינו משום דשאני הלכות טומאה דהכי גמירי להו, הרי דאי לאו הכי הוי אמרינן לצוד אף להחמיר.

ואהא דהכא (היכא דליכא ד' טפחים סכך פסול אף צנירוף ואויר פחות מג"ט מפסיק ביניהם) לא אמרי' לצוד להחמיר, זיין המגן אברהם (סי' תקצ סס) למש"כ בהלכות סוכה (סי' תרלז סק"ה) וז"ל נהי דאמרינן דחשוב כאילו שניהם סמוכין זה לזה, מכל מקום לא אמרינן שהוא כמפורד וסתום בסכך פסול עכ"ל, ומזינו כמה דרכים צביאור כוונתו.

ובפשוטו משמע מלשונו כדרך האחרו' הנ"ל, דאף דבעלמא דין לצוד מהני אף לדון את האויר שביניהם כסתום, דכן מוכרח בפשוטו מכל דין לצוד דמחילה, דמהני אף להשלים שיעור מחילה [וכדארוכה הריטב"א לעיל (טו ז) וז"ל משמעתין מוכח דכל היכא דאמרינן לצוד אינו כאלו היה סמוך ממש ואינו, דאם כן צורה לה מחילה, אלא לצוד דינו כאלו הוא סתום, וזהו לצוד שאמרו צסוכה קטנה בפחות מג' דאי לא צצר ליה שיעורא עכ"ל] אולם הך דינא אמרי' רק להקל ולא להחמיר, ואף אי דין לצוד דחשבינן כאילו שניהם סמוכין זה לזה אמרי' אף להחמיר, וכן מבואר מדברי הפמ"ג במקומו צה"ל סוכה שס צכוונת המגן אברהם, ויעוין עוד צצית מאיר (סי' תקצ) ולהלן [אולם צה"ל שצת (סי' שסג צמשצ"ו סק"א) ציאר הפמ"ג דצרי המגן אברהם (בסי' תרלז) צאופן מחודש ויעוין להלן].

ואע"ג דהמג"א דחה ע"פ דצרי את דצרי הרמ"א דהיקל צמחילות שאין מגיעות לארץ מכה דאין לצוד להחמיר, והרי התם צעינן לדין לצוד דמחילות דמשלים השיעור, צ"ל כדנצבאר לעיל, דלאשוויי מחילה לעולם אמרי' לצוד, ואף לחומר.

בספק התוס' - התוס' נסתפקו צגוונא דאיכא שני טפחים סכך פסול מכאן ושני טפחים סכך פסול מכאן ואויר פחות מג' טפחים צאמצע, מי אמרי' דכיון דאויר מפסיק ביניהם לא מצטרפי או דילמא כיון דאין צאויר ג' טפחים מצטרפי, וכן הר"ש (סי' לג) והטור (סי' תרלז) העמידו הך דינא צספק [וכן מדצרי הרצ"ה (סי' ס"ס תרכו) נראה דצזה מספק"ל יעושה"ט] אך רצינו ירוחם (נ"ח ח"א דנ"ו ע"ג) נקט לפסול צזה וז"ל אם יש שני טפחים סכך פסול מכאן ושני טפחים סכך פסול מכאן ואויר פחות משלושה מפסיק ביניהם נראה

שפסולה דהאויר כמאן דליתיה דאמי והצ' פסולין כמחוצרין ויש צהן שיעור לפסול והרא"ש נסתפק צו עכ"ל.

והנה לקמן (יט א) אימא צגי אויר פחות משלושה וסכך פסול פחות משלושה צסוכה קטנה דזה מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו, ונחלקו הראשונים הי מצטרף והי אין מצטרף, ושיטת רש"י והרא"ש והטור ודעמייהו דסכך פסול ישנים תחתיו ואויר אין ישנים תחתיו, אך שיטת התוס' (שס) איכא דאויר פחות משלושה ישנים תחתיו ואילו סכך פסול אין ישנים תחתיו.

והנה הרצ"ה (שס) כתב דכל ספק התוס' היינו דוקא להך שיטה דאויר פחות משלושה ישנים תחתיו, דלפ"ז יש לומר דה"ה הך אויר צצין שני הפסולין נידון כסכך כשר ולכך אין מצטרף, אך לשיטת רש"י דאויר פחות משלושה אין ישנים תחתיו ודאי יש לפסול הכא, אולם הר"ש והטור צצרי התם כרש"י, ואעפ"כ העתיקו ספק התוס' הכא, ומשמע דלא תלי הא צהא (ואדרבה יתכן לדון איכא וכלהלן) ויצואר עוד להלן.

וז"ל הרצ"ה אי איכא סכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלושה ושני טפחים סכך פסול מספקא לן אי חשיצי פחות משלושה כאילו סתום צסכך כשר ומפסיק ואין כאן ארצעה טפחים סכך פסול לפסול או שמא אויר פחות משלושה הוי כמאן דליתא והרי יש סכך פסול ציחד שיעור ארצעה טפחים, ולפי הספרים שכתוב צזה לקמן צפירקין שאויר פחות משלושה אסור לישן תחתיו אף על פי שהוא מצטרף לשיעור סוכה קטנה, הרי שאינו מקום הכשר, אצל לפי הספרים שגורסים אויר פחות משלושה מותר לישן תחתיו, אף על צ צמצטרף יש להסתפק כדפרישית לעיל עכ"ל.

ביאור ספק התוס' - צציאור ספק התוס' מזינו כמה וכמה דרכים, והנה הגרע"א ושאר האחרו' תמהו ע"ד תוס' דנסתפקו להכשיר צזה, דלכאורה צכל אויר פחות מג' טפחים מזינן להכשיר רק מכה דין לצוד, והכא אי נדון לצוד לכאן איכא ד' טפחים סכך פסול, ויעוין להלן כמה דרכים צישוצ קושית הגרע"א, ולכאורה היה מקום לדון דצהא גופא נסתפקו התוס', אך מלשונם לא משמע כן.

דרך המגן אברהם (לביאור הפמ"ג) - מדצרי המגן אברהם (סי' תרלז סק"ה) נראה (כפי צציאורו הפרי מגדים שס) דיסוד ספק התוס' הוי צדין לצוד להחמיר, דכצנ נצבאר דצרי דיני איכא צלצוד, האחד דחשבינן צצ' הדצרים כסמוכים ומקורצים זה לזה, והצ' דחשבינן להו כאילו נתארכו, ולענין דין לצוד דכאילו נחארכך פשיטא להו לתוס' דלא אמרינן לצוד להחמיר, ולהכי צגוונא דליכא ד' טפחים צנירוף שניהם פשיטא לתוס' להכשיר, אך נסתפקו תוס' צצאידך דין לצוד דחשבינן להו כמקורצים, האם גס הך דינא אמרי' רק להקל ולא להחמיר, וממילא אף צכה"ג כשר, דהא ליכא ד' טפחים סכך פסול צמקום אחד, או דילמא הך דין לצוד נאמר אף להחמיר, וממילא הכא יפסל מדין לצוד.

והנה לעיל הוצא מדצרי האחרו' דהוכיחו מכה דוכתי דדין לצוד דקירוצ ודאי אמרי' אף להחמיר, ולדרך זו דהתוס' נסתפקו אף צזה יקשה לכאן, אך למשנ"ת לעיל דעיקר הכלל לא תלי כלל צחומרק וקולא, אלא דדין לצוד נאמר רק לאשוויי דין, ולא להעד דין, ניחא [אלא דנסתפקו תוס' דדילמא הך דין לצוד דקירוצ הוי לכל מילי, ואף להעד דין].

להחמיר ונטה להכשיר, אך ספיקא דהתוס' בגוונא דאיכא אויר
באמנע, לא תלי בדין לצוד להחמיר.

ולכאורה נראה מדבריו דאף בלא דין לצוד, ואף בלא חשבינן להו
כמקורצים וסמוכים זה לזה, אך כיון דאין ביניהם אלא
אויר, אכתי אית להו חשיבות דארבעה טפחים לחוץ ולפסול, והוסיף
עוד דאח"ל דאויר פחות משלושה אין ישנים תחתיו, פשיטא דאין
האויר מגרע מלצרף הנך ד' טפחים להדדי, כיון דהך אויר לא הו
מקום הכשר, ורק לשיטת התוס' דאויר פחות משלושה ישנים תחתיו,
נסתפק דדילמא כיון דהך אויר שבאמנע הו מקום הכשר, הרי הוא
מפסיק בין הנך ד' טפחים, ודמי לסכך כשר המפסיק ביניהם (דנקט
הש"מ דכשר) או דילמא אף דהך מקום ראוי להיות מקום הכשר, כיון
דהו אויר בעלמא לא הו הפסק.

וזהו לשון הראב"ה צביאור לז הפסול ש"מא אויר פחות משלשה הו
כמאן דליתא והרי יש סכך פסול ביחד שיעור ארבעה טפחים',
ולמשנ"ת אין זה מדין לצוד, ויתכן לצאר ע"פ מה דציאר בחידושי
רבינו חיים הלוי (פ"ה מסוכה הי"ט) דהא דאויר פחות משלושה אינו
פוסל בסוכה כלפי דין הסיכוך לא הו מדין לצוד, אלא דפחות מג'
טפחים לא הו חסרון בשם סכך יעוין שם, וי"ל דזוהי כוונת
הראב"ה, דמהאי טעמא נמי סכך פסול ארבעה טפחים, שיש צו אויר
פחות מג' טפחים, אין הך אויר מגרע משם הסיכוך דידיה, ואכתי
אית ליה שם סכך פסול, וממילא הרי הוא חוץ ופוסל.

דרך הראב"ה - מדברי הראב"ה (סי' תרכו) משמע לכאן דאין
הספק כלל מכה דין לצוד, דלאחר שהציא ספק התוס' נסתפק
עוד בגוונא דאיכא שני טפחים סכך פסול מכאן ושני טפחים סכך
פסול מכאן ושני טפחים סכך כשר באמנע, אי פסלינן מדין לצוד וזוה
תלה בדין לצוד להחמיר, ונטה להכשיר דלא אמרינן לצוד להחמיר,
ומצוה דבנידון התוס' דאיכא אויר באמנע, יתכן דפסול אף בלא דין
לצוד כלל.

וז"ל הראב"ה אי איכא סכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלשה
ושני טפחים סכך פסול מספקא לן אי חשיבי פחות משלושה
כאילו סתום בסכך כשר ומפסיק ואין כאן ארבעה טפחים סכך פסול
לפסול או ש"מא אויר פחות משלשה הו כמאן דליתא והרי יש סכך פסול
ביחד שיעור ארבעה טפחים, ולפי הספרים שכתוב בהם לקמן
בפירקין שאויר פחות משלשה אסור לישן תחתיו אף על פי שהוא
מנטרף לשיעור סוכה קטנה, הרי שאינו מקום הכשר, אבל לפי
הספרים שגורסים אויר פחות משלשה מותר לישן תחתיו, אף על גב
שמנטרף יש להסתפק, כדפרישית לעיל, אי נמי אם סכך כשר פחות
משלשה מפסיק אם הוא הפסק או נאמר כלצוד והרי אין הפסק, והרי
זה לצוד להחמיר, ומיהו לא מצינו לצוד לפסול, ולכך נראה יותר
להכשיר והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל, וריהט דבריו דרק
בספיקו השני היכא דסכך כשר מפסיק באמנע, תלה בדין לצוד